

Henning Howlid Wærp

Redaktør for *Edda. Nordisk tidsskrift for litteraturforskning*

Fagfellevurdring. Drøfting av mulige forbedringer.

Først takk for invitasjonen til Munin-seminaret. Jeg er en av tre likestilte redaktører for *Edda. Nordisk tidsskrift for litteraturforskning*; de to andre er Ole Karlsen og Lisbeth Pettersen Wærp. Vi er alle professorer i nordisk litteratur her ved UiT, og det er en tradisjon av *Edda*-redaksjonen sirkulerer mellom universitetene. Sist *Edda* var i Tromsø var i 1985, da med Åse Hiorth Lervik som redaktør.

Vi har vært redaktører i fire år, og skal sitte i ett år til. Det vanlige er å ha redaksjonen i tre eller fem år. Og vi har da tatt en femårsperiode.

Litt om tidsskriftet: *Edda* er nå inne i sin 96. Årgang. Tidsskriftet ble opprettet av Gerhard Gran i 1914 som et nordisk forum for litteraturvitenskap. Tidsskriftet henvender seg til alle som forsker eller underviser i litteratur i de nordiske land, samt til nordister ved utenlandske læresteder. Innenfor dagens Frida-system er det et nivå II-tidsskrift. Det kommer ut fire ganger i året, både i papirversjon og på internett.

Refusjonsprosenten er på ca. 50 prosent.

Selv om det er et nordisk tidsskrift, er de fleste bidragsyterne fra Norge, noe som nok henger sammen med at tidsskriftet gis ut i Norge, og av et norsk forlag, Universitetsforlaget. Likevel kommer det inn mange nok bidrag utenfra til at det kan kalles internasjonalt, vil vi mene. F.eks. kom det i 2008 inn 25 artikler fra Norge, 6 fra Danmark og 5 fra Sverige. Tallet var omtrent likedan i 2007. I tillegg hadde vi de samme årene innsendte bidrag fra Finland, Tyskland, Storbritannia, USA og Tsjekkia.

”Fagfelleevaluering: Drøfting av mulige forbedringer” står det over mitt innlegg. Men egentlig vil jeg si at utfordringen for oss i *Edda*-redaksjonen vel så mye går ut på å greie å *oppretholde* dagens ordning som å forbedre den. Hva mener jeg med det? Vel, først: alle artikler som kommer på trykk i *Edda*, har i tillegg til å ha vært lest av oss tre redaktører, vært vurdert av to eksterne referereer, som er anonyme for artikkelforfatteren. (Anonymiteten går begge veier.) Fagfelleevaluering er en selvsagt ting innenfor medisin og naturvitenskap, men er en relativt ny ordning innenfor de fleste fag i humaniora. Førrige redaksjon var i Agder, de hadde også fagfelleevaluering, men før det, da Oslo hadde redaksjonen, på 1990-tallet, ble artiklene vanligvis bare lest av redaktørene. Det var kun hvis redaktørene var usikre, eller artikkellemnet lå langt utenfor deres kompetanse, at de sendte artikkelen til fagfelleevaluering.

Dette er altså annerledes i dag. Som sagt, alle artikler som står på trykk, har hatt to eksterne konsulenter. Har det ført til bedre artikler? Ja, vi vil mene det, og det samme er tilbakemeldingen vi får fra artikkelforfatterne. Artiklene er jobbet mer med, og nivået i tidsskriftet som helhet er sikrere, direkte svake artikler vil man ikke lenger finne. Men dette er det selvfølgelig opp til ettertiden å vurdere.

Men vi har flere typer fagfellevurderinger i *Edda*, ikke bare en vurdering i forkant, men også én, eller egentlig to, typer i etterkant. *Edda* har en spalte som heter 'Kommentar og debatt', der man i etterkant av en artikkelpublisering, eller bokpublisering, kan få kommentarer fra forskerkolleger. Disse er da i motsetning til fagfellevurdering av artiklene ikke anonyme. Imidlertid brukes disse spaltene relativt sjelden, og vi i redaksjonen skulle gjerne ha sett mer av denne type fagfellevurdering.

Men i tillegg, kanskje den viktigste fagfellevurderingen *Edda* har, er bokanmeldelsene. Boka, bokutgivelsen, står fortsatt sentralt i mange humanistiske fag, i motsetning til innenfor realfag, og bokanmeldelsen står tilsvarende like sterkt. Et vanlig *Edda*-nummer har tre-fire artikler, og kanskje åtte bokanmeldelser. Vi vet at disse leses mye. Mens artiklene for mange blir liggende til de selv skal undervise på eller forske innen et tilgrensende emne, leses bokanmeldelsene som en kort og vurderende innføring til ny vitenskapelig litteratur. Og her prøver vi å være internasjonale, vi anstrenger oss for å skaffe oss utgivelser fra Sverige og Danmark,

tyskspråklige og engelskspråklige land, og deretter finne kompetente bokmeldere til disse bøkene. Viktig fagdebatt pågår i anmeldelsene, og det er derfor et paradoks at anmeldelser av vitenskapelig litteratur gir null poeng i Fridas registreringssystem. Det fører til, har vi merket, at det blir vanskeligere og vanskeligere å skaffe anmeldere til bøker som kommer ut. Et stadig mer vanlig svar er at man ikke kan bruke tid på noe som ikke gir Frida-poeng. Og det ligger klart et problem her. Jeg kan nevne at jeg selv for noen år siden brukte tre måneder av en forskningstermin til å anmelde tre store dikterbiografier for *Edda*. Det vil jeg ikke komme til å gjøre i fremtiden.

Dessverre må nok også Frida-poengsystemet (eller egentlig RBO: resultatbasert omfordeling) få skylden for at det er vanskelig å få inn fagfelleverdinger. Vi har ingen fast stab av fagfelleverdinger, men henter inn folk etter kompetanse. Her får vi også stadig oftere nei. Måten vi likevel greier å få det til å gå rundt på, er følgende: Vi er tre redaktører med ulike nettverk. Ved å bruke dem – gjerne med et 'hei, og takk for sist der og der... Hvordan står det til. Bla, bla... jeg lurte på en ting. Vi har fått inn en artikkel til *Edda* som vi trenger fagfelleverdinger på... – osv'. Altså en mild form for utpressing. Det blir vanskelig å si nei, det blir en venne-kollega-tjeneste. Hvis vi hadde latt redaksjons-sekretæren gjøre forespørlene, tror vi det ville ha vært langt lettere for folk å si nei. Måten som vi da gjør det på fungerer, men er litt ubehagelig – og det fungerer trolig bare i noen år, etter hvert har man brukt opp goodwillen.

Et par viktige trekk har *Edda* og Universitetsforlaget – finansiert av Forskningsrådet – her gjort. Vi har en pengesum som gjør at redaksjonsrådet kan møte redaksjonen en gang i året. Redaksjonsrådet består av to danske, to svenske og en norsk litteraturforsker, og dette utvider vårt nettverk. Det er ikke bare et sovende redaksjonsråd, en hederstittel. Vi kan bruke redaksjonsrådsmedlemmene som fagfelleverdere, men like viktig be dem om råd om mulige navn for fagfellevurdering, for de enkelte artikler. Spesielt viktig er her kontakten med Danmark og Sverige. I tillegg har vi tre redaktører en reisepott på 5000 kroner i året hver for å knytte kontakter med fagmiljøer utenfor vårt eget. Det bruker vi til å være til stede på viktige disputaser, på konferanser og symposier i inn- og utland. Hele tiden da med tanke på (1): å reklamere for *Edda*. (2) Å skaffe nye bidragsytere til *Edda* – både som artikkelforfattere, anmeldere og: fagfelleverdere.

Likevel tror jeg fagfellevurderings-systemet kan forbedres. Og da ikke bare sett fra vår – redaktørenes side – men også fra fagfellenes og bidragsyternes side. La meg her luften følgende idé som jeg ikke har diskutert med de andre redaktørene av *Edda*: La oss si at tidsskriftet skriver en kontrakt med f.eks. 20 fagfelleverdere, kompetente personer fra ulike læresteder som dekker et bredt spekter innen faget. En kontrakt for den tiden redaksjonen selv sitter, 3 eller 5 år. Fagfellevurdererne navgis, og listes opp på kolofonsiden i hvert nummer, sammen med redaksjonsrådet.

Hva ville fordelene med dette være? For det første: Vi redaktører behøvde ikke å bruke så mye tid på å lete etter fagfellevurdere. Og det er i dag et stressmoment. Jeg sender ut en epost med forespørsel; kanskje går det tre uker uten at jeg hører noe, jeg må sende en purring, og etter ennå en uke til får jeg et nei, dessverre. Fire uker har gått, og prosessen med å vurdere manus har ikke kommet av flekken. Kanskje sier til og med fagfellevurderer to og tre nei, og så har det gått åtte uker. Dette er faktisk en realitet fra tid til annen, noe som er frustrerende både for redaksjonen og for bidragsyteren som venter på svar. Med en fast stab av fagfellevurdere ville dette problemet være borte.

Fra bidragsyternes side ville også en bekjentgjort liste med fagfellevurdere være en fordel. Om man fortsatt ikke visste hvem som hadde skrevet uttalelsene man fikk, visste man i hvert fall at det var to av disse tyve. Og man visste hvem det ikke var. Dermed slapp man de vildeste spekulasjoner og paranoiaer, som av og til kan oppstå. Man kunne som bidragsyter også velge bort et tidsskrift hvis det var navn på fagfellevurderer-listen man absolutt ikke ville bli vurdert av.

Fra fagfellevurderernes side ville fordelene være følgende: Arbeidet ville bli synliggjort. I dag er det et helt usynlig arbeid, både kollegaer imellom og i forholdet forsker – arbeidsgiver. Ved å ha en fagfellevurderer-kontrakt på f.eks. 3 år, vil vervet kunne virke meritterende på en annen måte enn nå, det kunne skrives på cv'en,

det kunne være et forhandlingskort i forhold til arbeidstidsskjema og lønn overfor arbeidsgiver.

Det åpner seg da også en mulighet for at tidsskriftet, dvs. forlaget, kunne lønne fagfellevurdererne. – Til sammenligning får man honorar for å skrive en konsulentuttalelse for Forskningsrådet.

Men så til den andre type fagfellevurdering. Bokanmeldelsen. Og bokanmelderen. Hvordan greie å opprettholde anmelderiet, anmeldelsen av vitenskapelige bokutgivelser i vitenskaplige tidsskrifter. En løsning kunne være å lønne anmelderen, vi gjør det nå i høst for første gang i *Edda*, gir 3000 kroner for en anmeldelse av et dansk litteraturhistorisk verk. Men dette er neppe veien å gå. Vi har ikke penger til en slik praksis, utover dette ene unntaket, og det er lite trolig at slike penger vil komme i fremtiden.

Som sagt har vi merket en bratt nedgang på innsendte anmeldelser, og som sagt er Frida-poeng-systemet (< RBO) skyldig her også. Og etter min mening ligger nøkkelen her. En fagbokanmeldelse bør gi forsknings-poeng. Ikke like mye poeng som en artikkel, brøken kan drøftes, men man må anerkjenne at innen humanistiske fag (og muligens også andre fagområder) er bokanmeldelsen en del av den vitenskapelige litteraturen, ja, faktisk en del av forskningsproduksjonen. Ved å gi null poeng i Frida underkjennes dette. Skulle det bli et problem at humanister ved poenggiving av bokanmeldelser med ett produserer for *mange*

poeng, i forhold til en rimelig fordel mellom fagfeltene, får man heller nedjustere poeng-giving for artikler.

At anmeldelser av vitenskapelig litteratur bør gi Frida-poeng, er for øvrig ikke her bare en løs idé, bare mitt syn, men *Edda*-redaksjonens syn, og, vet jeg, en lang rekke kollegers syn. Frida er ikke bare en registreringsordning, den styrer tidsbruken til forskerne. På flere institutter får man ekstra reise- eller driftsmidler etter Frida-poengproduksjon, på mitt institutt får man et brev fra ledelsen om man ligger over eller under gjennomsnittet for Frida-poeng-produksjon, og ligger man under, får man et krav på seg til høyere poeng-produksjon. Enkelte legger til og med listene åpne, på hjemmesiden til universitetet i Stavanger kunne man for noen uker siden se en rankingliste over de mest produktive forskerne, målt utelukkende ut fra Frida-poeng-produksjon. Ved Universitetet i Agder er det nå bestemt at forskere må produsere 2 Frida-poeng for å beholde femti prosent forskningstid. Registreringssystemet er altså også et belønningssystem. Og dermed et system forskerne innretter sin tidsbruk etter.

Det er også et problem at redaksjonsarbeid i tidsskrift og redigering av vitenskapelige artikler ikke gir noen uttelling. For vår egen del: Vi har ikke noe honorar for å være *Edda*-redaktører, gi ut fire nummer i året; vi kan ikke skrive det i vårt arbeidstidsskjema på universitetet; og vi er selv, som redaktører, forhindret i å publisere artikler i *Edda*, det eneste nivå II-tidsskriftet i Norden. Altså en lang rekke ulemper. Hadde f.eks. de

lederne vi skriver til hvert nummer gitt en viss uttelling i Frida, en viss brøk, langt mindre enn en artikkel, men likevel noe, ville det ha rettet opp mye og gitt en formell anerkjennelse. Vi i Tromsø tok over *Edda* da Frida-poeng-systemet var nytt. Ut fra dagens press på poeng-produksjon, ville jeg i dag aldri ha tatt på meg en sånn redaktør-jobb, uansett hvor interessant den er. Løsningen ligger igjen i Frida (RBO). Ledere i vitenskapelige tidsskrift, og forord i vitenskapelige antologier, må gi en viss brøk i Frida-poeng-systemet. På dette punktet bør Frida revideres.

Men nå beveger jeg meg ut av feltet fagfelleevaluering. Men ikke helt, fordi det hele har med tidsbruk å gjøre.

Jeg vet at noen tidsskrift, innen naturvitenskap, har begynt å publisere fagfelleevalueringen etter artikkelen. Artikkelforfatteren gir sin kommentar, kommer med ny versjon, fagfellen gir en ny kommentar. Eventuelt kan i en lenke den første versjonen av artikkelen også trykkes. Dette er snakk om i digitale tidsskrifter. – Jeg tror ikke dette er veien å gå i humaniora, der den språklige fremstillingen er så viktig. Hvem vil la førsteversjonen, som i noen tilfeller nærmest er en kladd, trykke? Tidsbruken for fagfelleevalueringen vil også bli økt, nesten fordoblet, ved at artikkelen må leses to ganger. Likevel er det en interessant tanke, den enkelte artikkel ledsaget av en vitenskapelig debatt.

Kunne dette gjøres på en annen måte innen humaniora? Kunne man sette en anmelder til å anmelde en av flere av artiklene i et

tidsskrift, og trykke det under 'Kommentar og debatt' i samme nummer. Med mulighet for svar fra artikkelforfatteren(e)? Da ville artikkelen ikke bare hvile der, uvisst om lest av noen, men straks debatteres. Noe som igjen kunne utløse nye kommentarer. Dette ville bli en type fagfellevurdering i etterkant, under fullt navn. Og altså ha noe av samme funksjon som bokanmeldelsen. Dette er bare en løs idé. Men det er vel noe av vitsen med Munin-seminaret. At man skal utfordre det som man ser som et gitt system.

Jeg startet med å si at 'alt er bra'. Men ender opp med flere forslag til mulige forandringer. Derfor er det vel jeg som skal takke seminaret, og ikke dere som skal takke meg. – Takk.